

Memòries

Voltaire

Memòries per servir per a la vida de M. de Voltaire, escrites per ell mateix

Mentre era encara a Brussel·les, el 1740, el gras rei de Prússia, Frederic Guillem, el més poc pacient de tots els reis, sens dubte el més estalviare i el més ric en diners comptants, va morir a Berlín.

El seu fill, que s'ha guanyat una reputació tan singular, mantenia un contacte prou regular amb mi des de més de feia quatre anys. No hi ha pogut haver mai al món un pare i un fill que s'assemblassin més poc que aquests dos monarques.

El pare era un vertader vàndal que durant tot el seu regnat no havia pensat més que a arreplegar diners i a mantenir amb la despesa més petita possible les millors tropes d'Europa. [...] Cal reconèixer que Turquia és una república comparada amb el despotisme exercit per Frederic Guillem. [...]

El monarca sortia a peu del palau, amb un vestit tronat de drap blau, amb botons d'aram, que li arribava a la meitat de les cuixes. I quan es comprava un vestit nou, aprofitava els botons vells. Era amb aquesta indumentària que Sa Majestat, armat d'un gruixat bastó de sergent, cada dia passava revista al seu regiment de gegants. Aquest regiment era el seu goig més gran i la seva despesa més alta. La primera fila de la seva companyia estava composta per homes el més petit dels quals feia set peus d'alçada. Els feia comprar als confins d'Europa i Àsia. Jo en vaig veure encara alguns després de la seva mort. El Rei son fill, a qui agradaven els homes plantosos, i no els homes alts, els havia posats al servei de la Reina sa muller en qualitat d'haiducs. [...]

Frederic Guillem, en haver passat revista, se n'anava a passejar per la ciutat. Tothom en fugia més aviat que de pressa. Si trobava una dona, li demanava per què perdia el temps pel carrer: «Au vés, berganta, que una dona honesta ha de ser a ca seva»; i acompanyava aquest retret amb una bona galtada, o amb una puntada de peu al ventre, o amb uns cops de bastó. Així tractava també els ministres del sant Evangeli, quan els abellia d'anar a veure la desfilada.

Hom pot jutjar si aquest vàndal estava astorat i enutjat de tenir un fill ple d'enginy, de gràcies, de delicadesa i de ganes d'agradar, que cercava instruir-se, i que componia música i versos. Si veia un llibre en mans del Príncep, el llençava al foc; si el Príncep tocava la flauta, son pare li trencava la flauta; i algunes vegades tractava Sa Altesa Reial com tractava les dames i els predicadors a la desfilada.

El Príncep, cansat de totes aquestes atencions que son pare tenia amb ell, un bon matí de 1730 va decidir fugir, sense saber tan sols si aniria a Anglaterra o a França. L'economia paterna no li permetia viatjar com el fill d'un recaptador d'imposts o d'un mercader anglès. Va manllevar uns quants centenars de ducats.

Dos joves molt estimables, Katte i Keith, l'havien d'acompanyar. Katte era el pubil d'un ardit general. [...] El dia i l'hora estaven determinats; el pare fou informat de tot; hom va detenir alhora el

Príncep i els seus dos companys de viatge. El Rei, en principi, pensava que sa filla, la princesa Guillermina, que més endavant va contreure matrimoni amb el príncep marcgravi de Bayreuth, estava implicada en el complot; i, com que era expeditiu a l'hora de fer justícia, la llençà a puntades de peu per una finestra balconera. La Reina sa mare, que va presenciar aquesta expedició, amb prou feines va ser a temps, quan sa filla botia per la finestra, d'agafar-la per les falces. A la princesa li quedà una marca davall el pit esquerre que va conservar tota la vida com un senyal dels sentiments paterns i que em va fer l'honor de mostrar-me.

El Príncep tenia una espècie d'estimada, filla d'un mestre d'escola de la ciutat de Brandenburg, establerta a Potsdam. Tocava el clavecí molt malament; el Príncep l'acompanyava amb la flauta; se pensava estimar-la, però s'equivocava. No sentia vocació pel sexe. Tanmateix, com que pareixia que l'estimava, son pare la va fer voltar la plaça de Potsdam conduïda pel botxí, que la fuetejava, sota l'esguard del fill.

Després d'haver-lo regalat amb aquest espectacle, el va fer traslladar a la ciutadella de Küstrin, situada enmig d'un aiguamoll; allà hi va estar tancat sis mesos, sense criats, en una espècie de masmorra. I al cap de sis mesos hom li donà un soldat perquè el servís. Aquest jove soldat, bell, ben plantat i que tocava la flauta, va servir en més d'una manera per distreure el presoner. Tan bones qualitats varen produir més endavant la seva fortuna. Jo el vaig veure essent ajudant de cambra i primer ministre alhora, amb tota la insolència que aquests dos càrrecs poden inspirar. Feia algunes setmanes que el Príncep era al castell de Küstrin, quan, un dia, un vell oficial, seguit de quatre granaders, va entrar dins la seva cambra desfet en plors. Frederic no dubtà gens que venien a tallar-li el coll. Però l'oficial, sense deixar de plorar, va fer que els quatre granaders l'agafassin, que el duguessin davant la finestra i que li subjectassin el cap, mentre hom tallava la del seu amic Katte damunt un cadafal dreçat just davall la finestra. Va estendre la mà vers Katte i s'esvaní. El pare va ser present a aquest espectacle com ho havia estat al de la jove fuetejada.

Quant a Keith, l'altre confident, va fugir a Holanda; el Rei va enviar soldats a detenir-lo. No va perdre ni un minut i s'embarcà cap a Portugal, on va romandre fins a la mort del clement Frederic Guillem.

El Rei no volia aturar-se aquí. La seva idea era fer tallar el cap al seu fill. Pensava que tenia altres tres nois, cap dels quals no feia versos, i que això era prou per a la grandesa de Prússia. Ja s'havien pres les mesures per fer condemnar a mort el Príncep, com ho havia estat el Tsarèvitx, el fill gran del tsar Pere I.

No sembla establert per les lleis divines ni humanes que un jove hagi de ser decapitat per haver volgut viatjar. Però el Rei hauria trobat a Berlín jutges tan hàbils com els de Rússia. En qualsevol cas, la seva autoritat paterna hauria bastat. L'emperador Carles VI, que pretenia que l'hereu, com a príncep de l'Imperi, només podia ser condemnat a mort en la Dieta, va enviar el comte de Seckendorff al pare per tal de fer-li els més seriosos amonestaments. El comte de Seckendorff, que vaig trobar més tard a Saxònia, on s'havia retirat, em va jurar que li va caldre Déu i ajuda aconseguir que no tallàs el cap al Príncep; és aquest mateix Seckendorff que va comandar l'exèrcit de Baviera, i del qual el Príncep, esdevingut rei de Prússia, fa un retrat horrible en la biografia de son pare que va inserir en una trentena d'exemplars de les *Memòries de Brandenburg*. Després d'això, ja servireu els prínceps i evitareu que els tallin el cap.

[...]

La pèrdua d'una batalla semblava que havia d'esfondrar aquest monarca; assetjat per tots els costats pels russos, pels austríacs i per França, ell i tot es va creure perdut. El mariscal de Richelieu acabava de signar prop de Stade un tractat amb els de Hannover i els de Hesse, que era semblant al

de les Forques Caudines; llurs exèrcits havien de ser dissolts. El mariscal estava preparat per entrar dins Saxònia amb seixanta mil homes; el príncep de Soubise estava a punt d'entrar-hi per un altre costat amb més de trenta mil, i era secundat per l'exèrcit dels Cercles de l'Imperi; des d'aquí es dirigirien a Berlín. Els austríacs havien guanyat un segon combat i ja eren a Breslau. Fins i tot un de llurs generals havia fet una incursió fins a Berlín i l'havia saquejada. El tresor del rei de Prússia gairebé s'havia exhaurit i ben tost no li havia de quedar ni un llogaret; estaven a punt de declarar-lo bandejat de l'Imperi; el seu procés ja s'havia incoat, havia estat declarat rebel i, si era agafat pres, semblava que el condemnarien a ser decapitat.

En aquestes extremituds tingué la pensada de voler-se matar. Va escriure a sa germana la marcgravina de Bayreuth que posaria fi a la seva vida. No volgué acabar la darrera escena sense alguns versos; en ell la passió per la poesia era encara més forta que l'odi per la vida. Va escriure, doncs, una llarga epístola en vers al marquès d'Argens, en la qual el feia particip de la seva resolució i li deia adéu. Per singular que sia aquesta epístola pel tema i per qui la va escriure, i també pel personatge a qui va adreçada, no és possible transcriure-la aquí tota sencera de tantes repeticions que conté, però hom hi troba alguns fragments prou ben fets per ser d'un rei del Nord. Vet-ne ací alguns passatges:

Amic, la sort ja està tirada:
las de vinclar-me al meu malfat,
sota un jou de terrabastada,
vull acurçar el temps aturat
que nostra mare, la natura,
en els meus dies d'amargura
es digna prodigar amb liberalitat.
Amb l'esguard fix, amb el cor fort
vaig vers el terme benaurat
que em podrà defensar contra els cops de la sort [...]
Així, per acabar les penes,
com aquell malaurat que al fons d'un calabós,
enganant els botxins, las d'un fat odiós,
trenca amb noble esforç les cadenes,
sense considerar els mitjans,
jo tallaré els funests lligams
dels quals el fi i subtil ordit
a aquest cos rosegat d'afanys
ja massa temps l'ànima ha unit.
Amb aquesta cruel pintura
podràs veure la justa causa del meu traspàs
i que a l'apoteosi des de la sepultura
jo hi aspiri no pensaràs.
Mes, quan la primavera, en retorn anual,
del seu abundant si et lliuri flors descloses,
pensa sempre a adornar amb ram de murta i roses
la meva pedra sepulcral.

Em va enviar aquesta epístola escrita de pròpia mà. Hi ha alguns hemistiquis presos de l'*abbé* de Chaulieu i de mi. Les idees són incoherents; els versos en general estan mal fets, però n'hi ha de bons; i ja és molt per a un rei fer una epístola de dos-cents versos dolents en l'estat en què es trobava. Volia que hom digués que havia conservat tota la presència i tota la llibertat d'esperit en un moment en què els homes no en solen tenir gaire.

[...] Frederic, al cap d'un mes just, aconsegueix una victòria més assenyalada i més disputada sobre l'exèrcit d'Àustria, prop de Breslau. Recobra la ciutat de Breslau i hi fa quinze mil presoners. La resta de Silèsia torna a estar sotmesa a la seva llei. Gustau Adolf no havia fet coses tan grans. Calgué, aleshores, perdonar-li els versos, les bromes, les petites malícies i, fins i tot, els pecats contra el sexe femení. Tots els defectes de l'home varen desaparèixer davant la glòria de l'heroi.

VOLTAIRE [François-Marie AROUET]. *Memòries [Mémoires]*. Traducció i notes de Gabriel de la S. T. Sampol. Pròleg de Carlos Pujol. Muro: Ensiola, 2004.

Traduït per Gabriel Sampol